Liljewall

DETALJPLAN FÖR UTBYGGNAD AV
AVLOPPSRENINGSVERK VID RYA INOM
STADSDELARNA RÖDJAN OCH FÄRJESTADEN I
GÖTEBORG
SEPTEMBER 2026

Gestaltningsprogram

Innehållsförteckning

INLEDNING SIDA 3
FÖRUTSÄTTNINGAR SIDA 5
PLATSANALYS SIDA 7
SKISSPROCESS SIDA 12
REFERENSER SIDA 18
TILLÄMPNING SIDA 22
GESTALTNINGSPRINCIPER SIDA 29

Detaljplan för utbyggnad av avloppsreningsverk vid Rya inom stadsdelarna Rödjan och Färjestaden i Göteborg.
Diarienummer SBF: 2023-00044

Gestaltningsprogrammet har tagits fram i samverkan mellan
Stadsbyggnadsförvaltningen Göteborgs stad, Gryaab och Liljewall

Medverkande
Sirpa Antti-Hilli, Stadsbyggnadsförvaltningen
Stefan Rosén, Stadsbyggnadsförvaltningen
Mattias von Geijer, Stadsbyggnadsförvaltningen

Bo Enström, Gryaab
Anna Lanne Davidson, Gryaab

Hillevi Kittel, Liljewall
Markus Bergerheim, Liljewall
Tomas Hago, Liljewall

Inledning

Gryaab AB är ett kommunalt bolag som ansvarar för rening av avloppsvatten från de åtta ägarkommunerna Göteborg, Ale, Härryda, Kungälv, Lerum, Mölndal, Partille och Bollebygd. Ryaverket utgör en av regionens centrala samhällskritiska infrastrukturer och har till uppgift att säkerställa att avloppsvattnet renas på ett effektivt och miljömässigt hållbart sätt innan det släpps ut till Göta älv och vidare ut i havet. Det nuvarande reningsverket närmar sig sin kapacitetsgräns och kan inte fullt ut möta kommande krav på rening, driftssäkerhet och framtida utsläppsnivåer.

Befolkningsökningen i regionen, liksom förväntade skärpningar av nationella och EU-rättsliga utsläppskrav, innebär att anläggningen behöver byggas ut och moderniseras. För att möjliggöra denna utbyggnad tas en ny detaljplan fram.

Syftet med detaljplanen är att skapa förutsättningar för ett nytt avloppsreningsverk med ökad kapacitet och förbättrade reningsprocesser. Planen medger byggrätter och höjder för både nytt och befintligt reningsverk samt anpassar markanvändningen till framtida behov. Anläggningen är belägen vid Rya hamn, cirka sex kilometer väster om Göteborgs centrum, omfattar omkring 20 hektar och bedöms till stor del komma att bebyggas. Det nya reningsverket placeras i direkt anslutning till den befintliga anläggningen.

Orienteringskarta

Inledning

Detaljplanen behöver utformas med en hög grad av flexibilitet eftersom den framtida tekniska lösningen för det nya reningsverket, liksom dess koppling till den befintliga anläggningen, ännu inte är fastställd. Plankartan anger därför de yttre ramarna i form av byggrätter, byggnadshöjder och utbredning på en nivå som möjliggör flera alternativa tekniska lösningar.

Den planerade anläggningens placering, skala och volymer innebär en betydande visuell påverkan på upplevelsen av älvmynningen och inloppet till Göteborg. Mot bakgrund av denna påverkan bedöms det nödvändigt att frågor om utformning och gestaltningsmässiga avvägningar hanteras samlat och tydligt inom ramen för detaljplaneprocessen. För att säkerställa detta utgör gestaltningsprogrammet en bilaga till detaljplanen och fungerar som ett vägledande dokument för den vidare utvecklingen av anläggningens arkitektur och landskapsutformning.

SYFTE
Gestaltningsprogrammet syftar till att beskriva och förmedla en ambitionsnivå som ska hålla över lång tid och ska fungera som vägledning vid detaljplanens genomförande. Gestaltningsprogrammet är en bilaga till detaljplanen för området och ger förslag till hur nya byggnader kan gestaltas så att en god bebyggd helhetsverkan uppnås.

Gestaltningsprogrammet har tre tydliga mål:

- Belysa på vilket sätt anläggningens utveckling påverkar Rya området och stads- och landskapsbild.
- Ta fram gemensamma gestaltningsprinciper och referenser med utgångspunkt i platsens förutsättningar och befintlig bebyggelse.
- Inspirera och visualisera Gryaabs ambitioner för verksamheten på platsen.

”Nybyggnation ska ta hänsyn till omgivande bebyggelse med hög kvalitet. Mer varierad arkitektur och tilltalande gestaltning är viktiga delar av stadsplaneringen.”

Göteborg Stads budget 2026

”Landmärken i staden, som utmärker sig på grund av placering, arkitektur eller höjd, blir symbolbärare i berättelsen om Göteborg. De påverkar stadens siluett och utvecklar den mentala bilden av hela staden. Byggnader som utmärker sig i stadsväven ska ha hög kvalitet, så att de på ett positivt sätt formar stadens siluett tillsammans med historiskt viktiga landmärken, terräng och topografi.”

Göteborg Stads Arkitekturpolicy 2018

Förutsättningar

STADS- OCH LANDSKAPSBILD
De på plankartan angivna maximala plushöjderna är alltså ett maximalt scenario och det kan bli lägre. En viss yta inom det södra området tillåts bebyggas med högre byggnation för exempelvis skorsten och placeras flexibelt för att säkra upp olika alternativ för reningsprocess och inte låsa fast en yta, men samtidigt inte reglera för hög höjd inom hela området. Utöver angivna nockhöjder tillåts tekniska installationer och uppskjutande delar. Högsta nockhöjd varierar inom planområdet, mellan 24 meter och 50 meter ovan angivet nollplan. Inom den södra delen närmast älven tillåts en högsta nockhöjd på 40 meter ovan angivet nollplan. Den södra delen, Ryanäs, är idag oexploaterad och hela ytan kommer iordningställas vilket kräver sprängning och ändring av marknivå som förändrar landskapsbilden i stort. Högsta punkten inom delområdet är idag cirka 25 meter över angivet nollplan. Ryanäsvägen mellan planområdet och vattnet ligger på cirka 6 meter över angivet nollplan. Inom de norra delarna av planområdet ligger marken idag på cirka 9 meter över nollplanet.

RYA SKOG
I anslutning till planområdet ligger naturreservatet Rya skog. Rya skog har höga naturvärden inte bara som ädellövskog och sumpskog, utan specifikt även för fladdermöss, fåglar, marksvampar och vedsvampar. Rya skog är öppet för allmänheten att besöka, och kringgärdas av ett högt stängsel mot övriga hamnområdet. Reservatet bildades 1928 och omfattar cirka 16 hektar. Reservatets syfte är dels att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer, dels att tillgodose behov av område för friluftslivet.

RYA NABBE
Udden utgörs av ett framträdande höjdparti vid Göta älvs mynning där topografi, vattenrum och kvarvarande befästningslämningar tillsammans berättar om platsens historiska roll i försvaret av Göteborgs hamninlopp.

FÄRJENÄS
Färjenäs präglas av kvarvarande spår från den omfattande hamn- och industriutvecklingen under 1900-talet. Stenmurar, ramper, terrasseringar och markbearbetningar vittnar om tidigare verksamheter kopplade till hamn, transport och industri. Dessa strukturer utgör viktiga historiska avtryck i landskapet och bidrar till förståelsen av områdets omvandling från strand- och färjeläge till en del av Göteborgs industriella älvrum.

Förutsättningar

KULTURMILJÖ
Göteborgs Stadsmusem har tagit fram en kulturmiljörapport 2023:01, Ryanäs - kompletterande kulturmiljöunderlag för området Rya nabbe och Färjenäs. Rapporten ligger som bilaga till planhandlingarna.

Utredningen beskriver hur området runt Gryaab utgör en mycket viktig trakt för Sveriges maktelit från medeltiden och framåt med slottet Älvsborg, det första moderna stadsprojektet Karl IX:s Göteborg (1602-1611) på Hisingen och därefter grundandet av dagens Göteborg som exempel.

HAMNANLÄGGNINGAR OCH HAMNHISTORIK
I slutet av 1800-talet började strandområdet att utnyttjas för industrier och andra verksamheter (Lönnroth 1999). 1895 etablerades Vestkustens Petrolium AB i västra delen av Färjestaden och på 1930-talet började en oljehamn, Ryahamnen, att anläggas på Rödjans strandområde. Hamnen utvidgades sedan i etapper och marken innanför uppläts åt olika oljebolag. Under 1950-talet togs även marken väster om Rya Nabbe i anspråk för oljehantering, Skarvikshamnen och därefter har området i nordost byggts ut med bland annat vattenreningsverk. Energihamnen i Göteborg är idag Sveriges största allmänna energihamn och viktig för energiförsörjningen i hela landet. I väster har hamnen och industriverksamheten utvecklats ytterligare efter 1960.

Kulturmiljörapporten betonar att särskild vikt inom området har den järnvägsramp klädd med större granitstenar som finns kvar inom området. Troligen anlagd runt 1942. Den är uppförd för att kunna transportera ut lagrade oljeprodukter från cisternerna.

SAMMANFATTNING AV IDENTIFIERADE KULTURMILJÖKVALITEER VID RYANÄS
Kulturmiljörapporten sammanfattar att de kulturhistoriska värden som finns inom det aktuella området får sitt värde genom det sammanhang de ingår i. Topografin, med öar och höjdpartier, blir tillsammans med vattenytorna en central länk mellan de olika aktiviteter som skapat den kulturmiljö som idag finns i området. I området finns, både på land och under havsytan, stora vetenskapliga och pedagogiska värden. Dessa ger en tydlig bild av området i historisk tid, med aktiviteter kring den strategiskt viktiga älvmynningen, och av miljön under bronsålder, då området utgjort en skärgårdsmiljö. De historiska lämningarna från 1600-talet fram till början av 1900-talet har stor betydelse för förståelsen för och kunskaperna om Göteborgs framväxt och utveckling.

Inom aktuellt planområdet är det främst tre delar som är av större värde att bevara för eftervärlden ur ett kulturmiljöperspektiv:

- Den topografiska höjden Ryanäs

Trots tidigare exploatering av cisterner och andra hamnanläggningar så har tidigare verksamhet gjort liten åverkan på själva topografin. När cisternerna monterades ned framhävdes Ryanäs mot älven igen och fick åter sitt historiska sammanhang mot vattenspegeln. Ett plansprängande av själva höjden skulle för alltid förändra det topografiska landskapet i området och de kulturmiljöer som beskrivits skulle få ett svagare sammanhang.

- Historiska lager

Platsen utgör en del av ett landskap med flera historiska lager kopplade till Göteborgs utveckling även om få historiska spår är synliga ovan mark.

- Järnvägsrampen

Detta mäktiga byggnadsverk från 1940-talets är en viktig lämning från hamnens expansion.

FÖRHÅLLNNGSSÄTT:
Det är utifrån ett kulturmiljöperspektiv viktigt att beakta hur förslaget påverkar landskapsbilden och upplevelsen av topografin. Hur topografin avläses och upplevs i landskapsrummet från Göta älv och den södra älvstranden bör vara en utgångspunkt i den fortsatta utformningen.

Platsanalys

Platsanalys - delområden

Kapitlet analyserar platsens landskap, topografi, stadsbild, kulturmiljö och relation till vatten, med fokus på hur anläggningen uppfattas i både fjärr- och närskala.

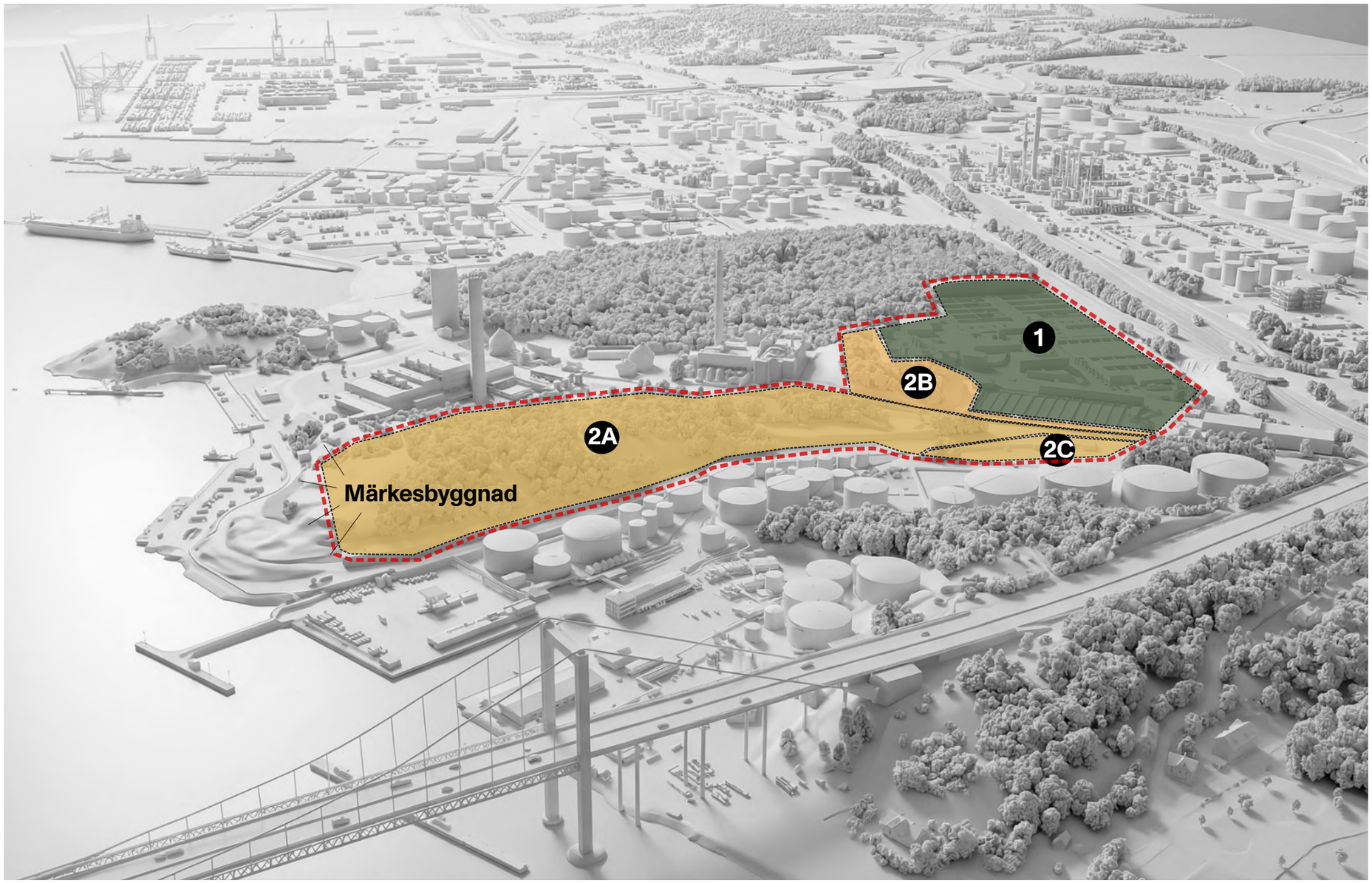
PLANOMRÅDETS TVÅ DELOMRÅDEN:

RYA 1 - BEFINTLIG ANLÄGGNING
Inom detta område kommer en ny inloppspumpstation uppföras. Befintlig arkitektur och klassisk industriell utformning eftersträvas i kombination med ökat bidrag till kretsloppssamhällets ekologiska värden.

RYA 2 – NY ANLÄGGNING
A - Den nya anläggningen kommer bli en del av Göteborgs hamninlopp och ett skyltfönster för Göteborg mot världen. Den södra delen är klart synlig från både Älvsborgsbron och Göta Älv samt södra älvstranden. Gestaltningen av denna del kräver en balans mellan värdighet, att anläggningen smälter in i landskapsbilden samtidigt som Gryaabs uppdrag och vision kommer fram och blir tydlig. Vi utgår från att huvudbyggnaden på platsen ska betraktas som märkesbyggnad.

B- Detta område kommer bli en del av det befintliga verkets anläggningsområde och ska vara i samklang med det befintliga verket. Ordet vattenbyggnadskonst är vägledande.

C - Detta område är idag personalparkering och i framtiden kan det bli en kombination av vägar, logistiska funktioner för in- och utlastning och gröna stråk. Byggrätten inom området är anpassad efter förslaget att här placera en byggnad för hantering av restprodukter.

Platsanalys - delområde 1

BEFINTLIG KARAKTÄR

Dagens arkitektoniska karaktär präglas av funktionell industriarkitektur där robusta material och synlig teknik dominerar. Plåt och betong utgör de främsta fasadmaterialen och kompletteras av omfattande rördragningar, gångbroar, installationsutrustning och öppna bassänger. Arkitekturen är i grunden verksamhetsstyrd och formad för att stödja reningsprocesserna.

Anläggningen har vuxit fram etappvis över lång tid, och varje byggnad eller byggnadsdel speglar de tekniska krav och gestaltningsideal som rådde vid sin tillkomst. Resultatet är en miljö där uttryck, volymer och material varierar stort och det förekommer oväntade och mjukare inslag i den annars teknikdominerade miljön. Exempel är byggnader med varma orange eller blå kulörer i skivformat, samt de stora rundade silorna vars fasadkulörer hämtar inspiration från marken, grönskan och himlen. Området rymmer också planteringar, träd och inslag av gröna tak, vilket tillför variation och visuellt lugn.

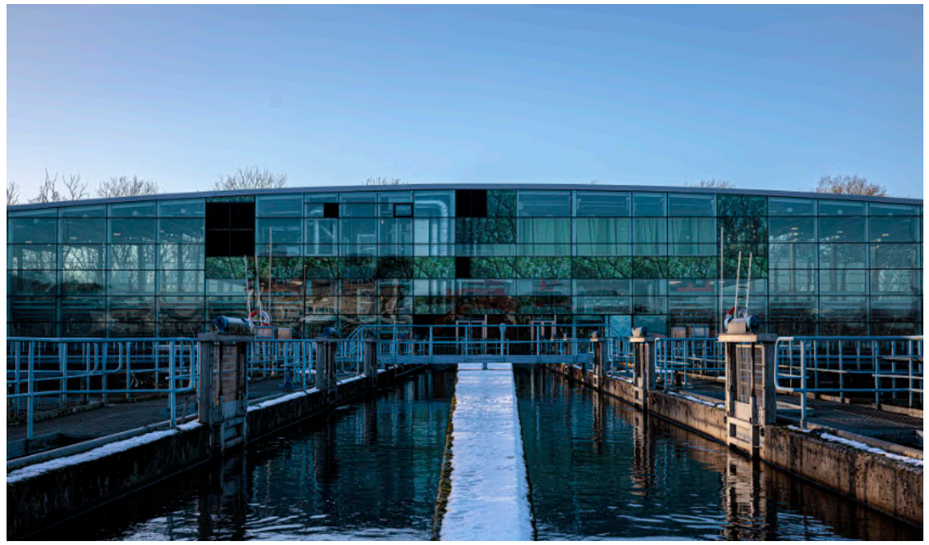
Samtidigt finns delar av anläggningen med mycket hög arkitektonisk kvalitet. Det mest framträdande exemplet är skivfilteranläggningen, vinnare av Kasper Salin-priset 2010. Prisjuryn beskriver:

”Skivfilteranläggningen har den formmässiga skärpa och arkitektoniska klarhet som man ibland kan finna i kategorin storskaliga industribyggnader. Av en gängse kommunal verksamhet har gjorts en öppen demonstrationsanläggning som tydligt annonserar sig mot omgivningen och låter den omgivande skogen närvara i anläggningen”

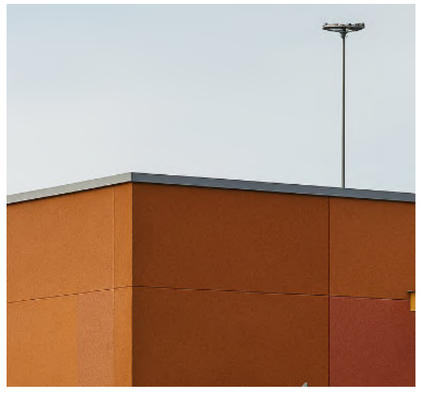
Gryaabs grafiska manual anger att Gryaab i sina publikationer använder färger som för tankarna till havet och naturen, det Gryaab arbetar för och värnar om. De tre basfärgerna är havsblå, skärgårdsblå och oceanblå.

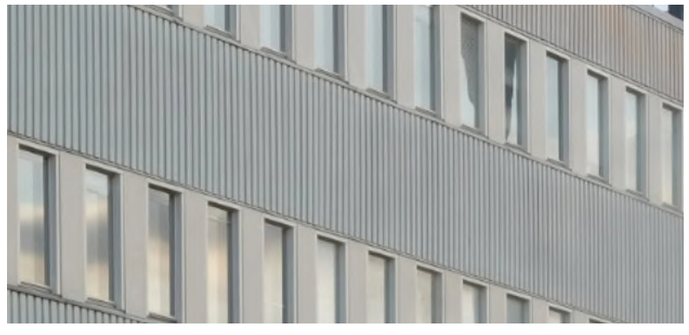

Platsanalys - delområde 2

BEFINTLIG KARAKTÄR

Området för Rya 2 är idag obebyggd men är präglad av sin omgivning.

RYA 2A
Området har tidigare bland annat använts för lagring och hantering av oljor. De synliga spåren av oljehanteringen utgörs av rester av ett antal betongplattor där det tidigare stått cisterner.
Gränsar i nordväst av Göteborg Energis anläggningar med stark arkitektonisk karaktär. Den nya biogaspannan har en gestaltning som tagit avstamp i Göteborg Energis vision:

”Visionen om ett hållbart Göteborg genomsyrar allt som Göteborg Energi gör, och gestaltningen av byggnaden för bioångpannan ska tydligt illustrera att här skapas framtidens energilösningar som möjliggör att leva klimatsmart.”

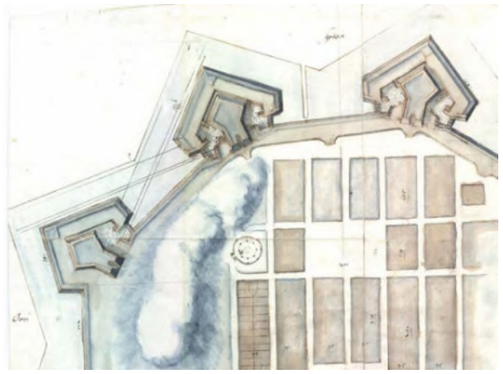
Avgränsas i söder och öster av Ryanäsvägen och spår av järnvägsramp klädd med större granitstenar vilken bildar en tydlig gräns mellan vägen och terrängen. Höjdskillnad på cirka 10 meter. På andra sidan Ryanäsvägen ligger St1 oljelagring med cisterner som är placerade ned mot älven.

RYA 2B
Utgörs av tall- och lövskog och gränsar till Rya skog. Ligger på en höjd över befintliga avloppsreningsverket (10-15 meter högre).

RYA 2C
Används idag som personalparkering, men kommer omformas till vägar samt eventuellt nya processteg för reningsverket. Berör platsen för staden ”Gamla Göteborg” anlagd av Karl IX år 1604. Stadsprivilegier under åren 1607-1611. Inga lämningar är synliga ovan mark.

Platsanalys - delområde 2

BEFINTLIG KARAKTÄR

Området präglas av en kombination av fysiska, rumsliga och funktionella förutsättningar som tillsammans påverkar möjligheterna till placering och utformning av anläggningen.

Dessa förutsättningar omfattar landskap och topografi, befintlig och framtida vägstruktur, grönstruktur samt relationen till intilliggande bebyggelse, deras respektive skalskydd och större landskapsrum.

Den befintliga grönstrukturen utgör i dagsläget en tydlig del av områdets karaktär, men kommer till stor del att förändras i samband med utbyggnaden. Stora delar av den nuvarande gröna ytan tas i anspråk för anläggningen, medan områden närmast vattnet i högre grad kan bevaras och bidra till fortsatt kontakt med det omgivande landskapsrummet. På avstånd kommer området att upplevas mer sammanhållet och mindre grönt än i dag, vilket påverkar hur anläggningen läses i landskapsbilden. Grönstrukturens kvarvarande och kompletterande delar får därmed betydelse för hur övergången mellan bebyggelse, vatten och omgivande landskap uppfattas och hur platsens karaktär fortsatt kan avläsas i större vyer.

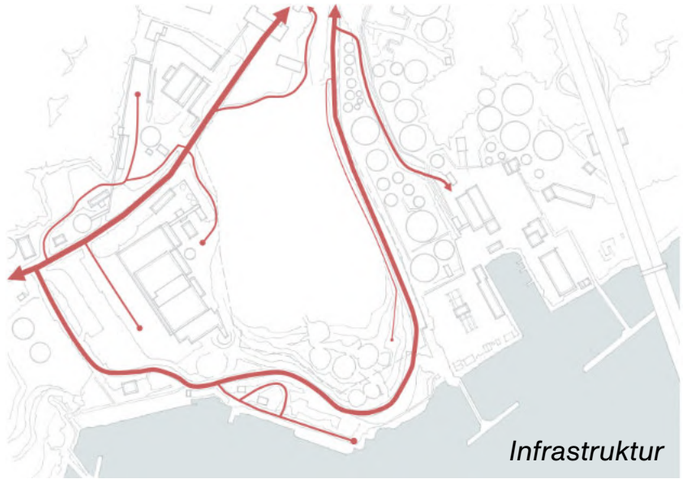
Befintlig infrastruktur (både under och över mark) och vägstruktur utgör en avgörande del av platsens funktionella och rumsliga förutsättningar och har betydelse för byggnaders placering och utformningen av markytor och mötet med omgivningen. Vägen runt Ryanäs är en fast förutsättning oavsett framtida ägoförhållanden.

Den omgivande bebyggelsen och de större strukturerna i älvmynningen utgör ett sammanhang av betydelse för hur området kan bebyggas och uppfattas. Älvsborgsbron, hamnanläggningar, omfattande industribebyggelse samt flera framträdande ikonbyggnader längs älvstranden bidrar tillsammans till ett storskaligt och visuellt dominerande landskapsrum. Området präglas även av kontinuerlig sjötrafik, där färjor, lastfartyg och annan fartygsverksamhet är en integrerad del av platsens funktion och visuella karaktär. Därtill förekommer spår av äldre befästningsstrukturer och en lång industriell användning av älvrummet, vilket sammantaget skapar ett landskap med flera samtidiga historiska lager. Ny bebyggelse tillkommer därmed i ett sedan länge etablerat industriellt och maritimt sammanhang.

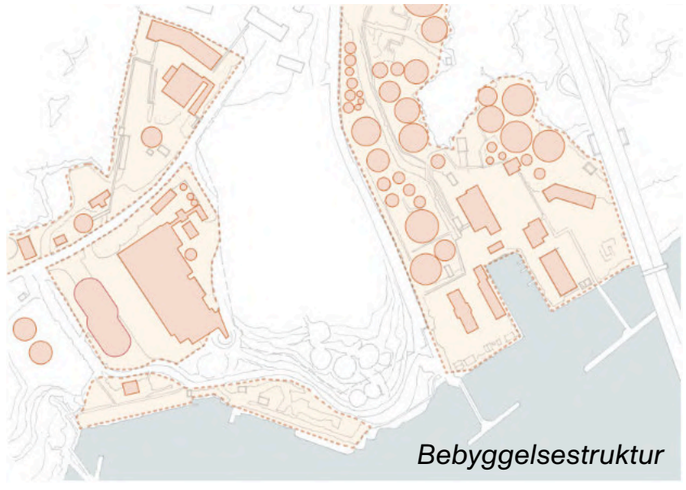
Analysen av grönstruktur, infrastruktur, omgivande bebyggelse och vattenrum visar att området ingår i ett landskapsrum med en tydligt horisontell karaktär. Vattenytan, utsträckta industribyggnader, linjära infrastrukturer och sammanhängande gröna stråk samverkar till ett rum som i huvudsak upplevs genom längdriktningar och långa siktlinjer snarare än genom vertikala element.

Grönstruktur

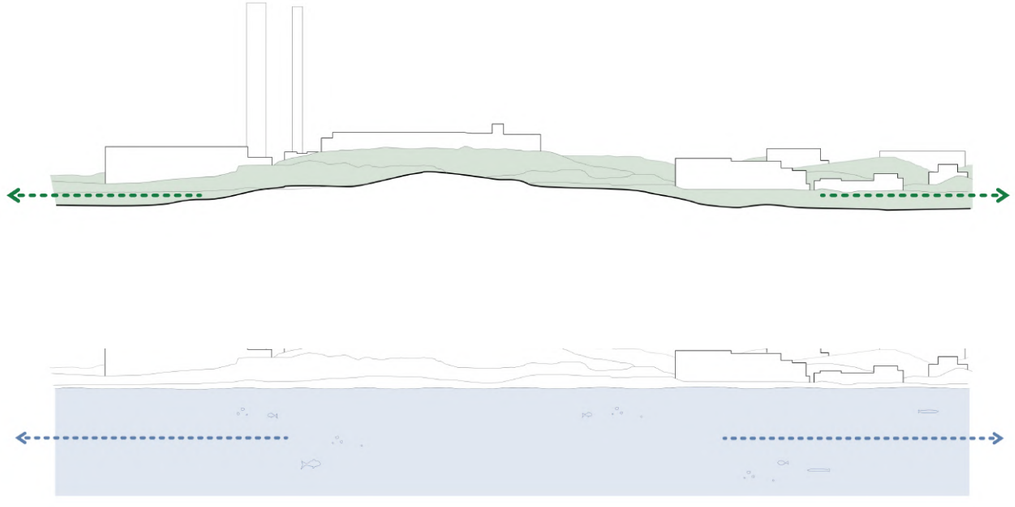
Infrastruktur

Bebyggelsestruktur

FÖRHÅLLNINGSSÄTT:

Det är utifrån platsens landskapsmässiga och funktionella förutsättningar av stor betydelse att ny bebyggelse utformas med hänsyn till områdets horisontella karaktär, dess exponering i älvrummet och det storskaliga sammanhanget. Detta innebär att bebyggelsen ska förankras i terrängen och utformas så att sambandet mellan mark, vatten och omgivande landskap stärks. Utformningen behöver ske med omsorg, där volymer, material och placering samverkar för att minska påverkan i landskapsrummet och samtidigt stödja en tydlig och långsiktig läsbarhet av platsens rumsliga och historiska strukturer.

Landskapsrum med tydlig horisontell karaktär

Skissprocess

Skissprocess

Skissarbetet tar sin utgångspunkt i platsanalysen och identifierade förhållningssätt, vilka anger ramar för hur anläggningen kan placeras, formas och relateras till sin omgivning.

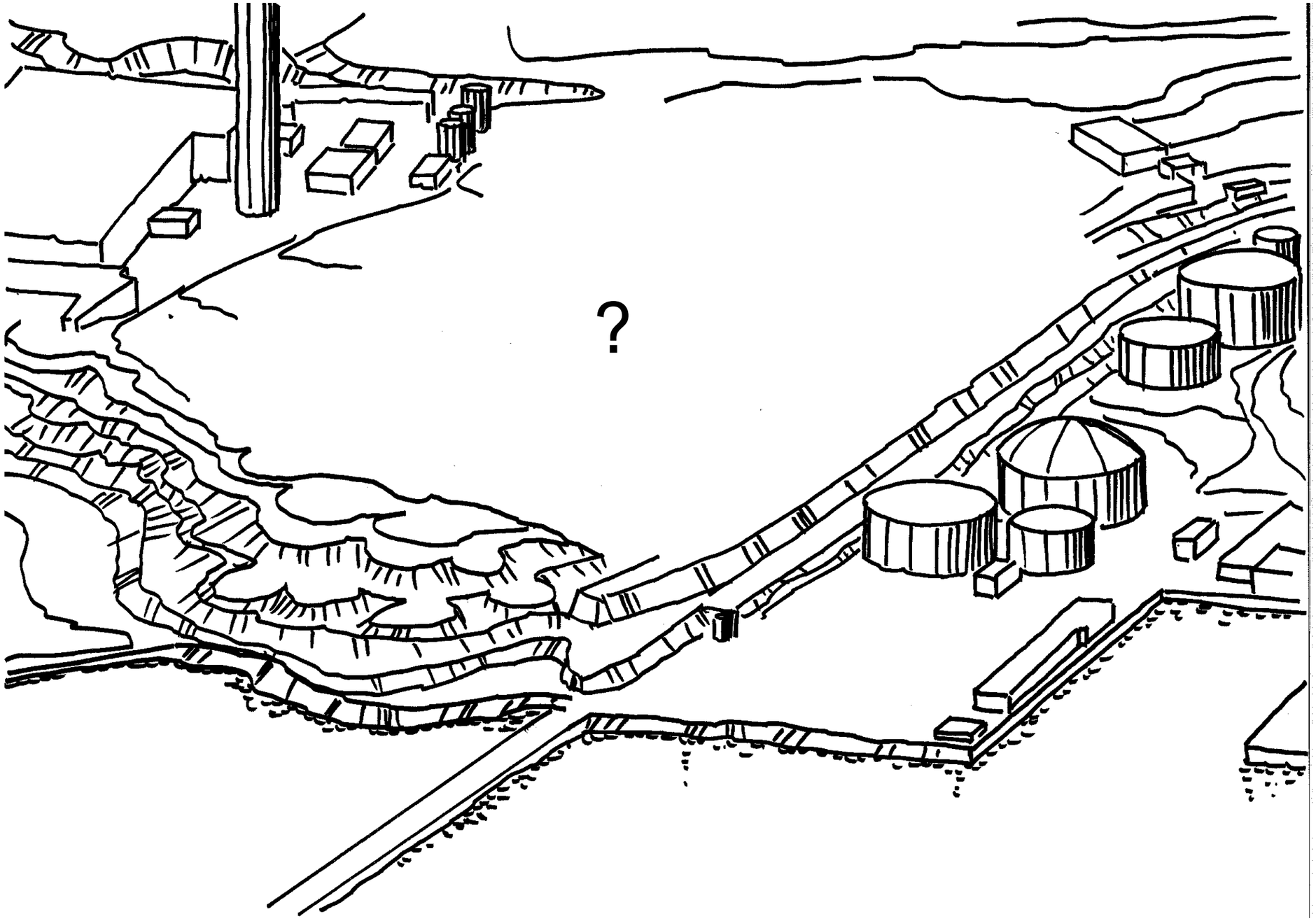
Genom en skissprocess prövas olika sätt att organisera och utforma anläggningens volymer, med fokus på anpassning till topografi och på att stärka sambandet mellan byggnad, mark och vatten.

Särskild vikt läggs vid märkesbyggnaden mot älvrummet, vars placering, form och uttryck prövas som en bärande del i anläggningens helhet och som utgångspunkt för den övergripande gestaltningen.

Märkesbyggnaden fungerar som referens för övriga delar av anläggningen och bidrar till att sätta en sammanhållen riktning för skala, material och uttryck inom Nya Rya.

Olika formprinciper jämförs med avseende på skala, läsbarhet och påverkan i landskapsbilden, där särskild hänsyn tas till anläggningens exponering i älvrummet.

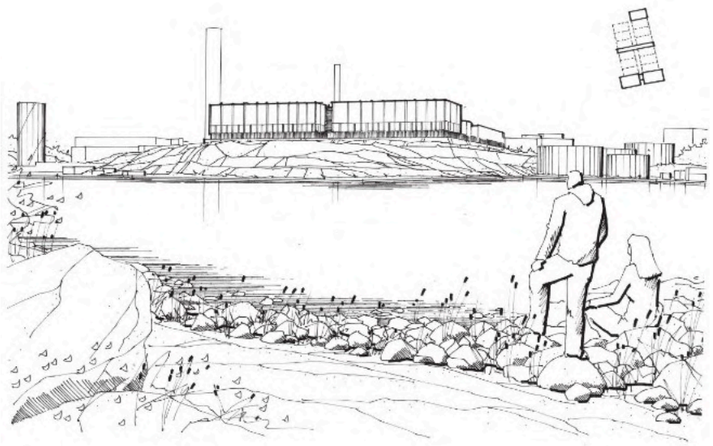
Skissarbetet tydliggör konsekvenserna av olika gestaltningsval och ligger till grund för urvalet av inriktningar som bedöms mest relevanta att föras vidare i det fortsatta arbetet.

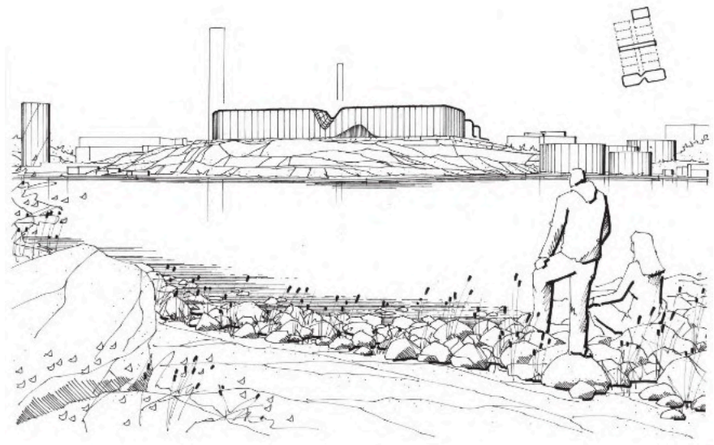

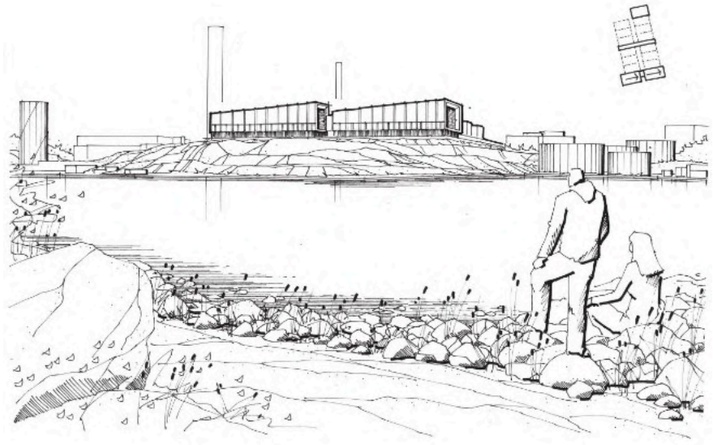
AXONOMETRI

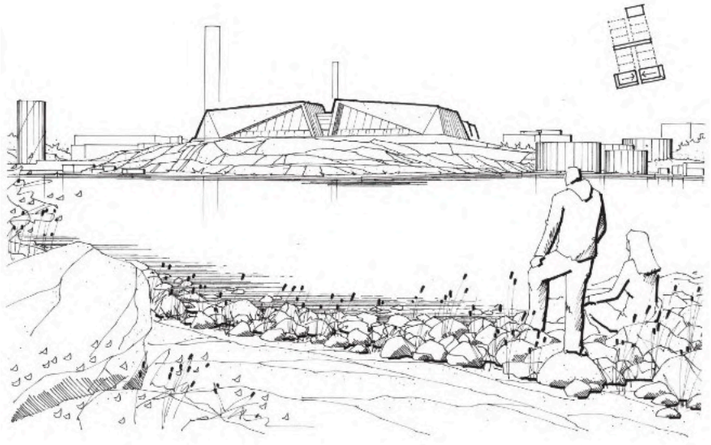
Skiss

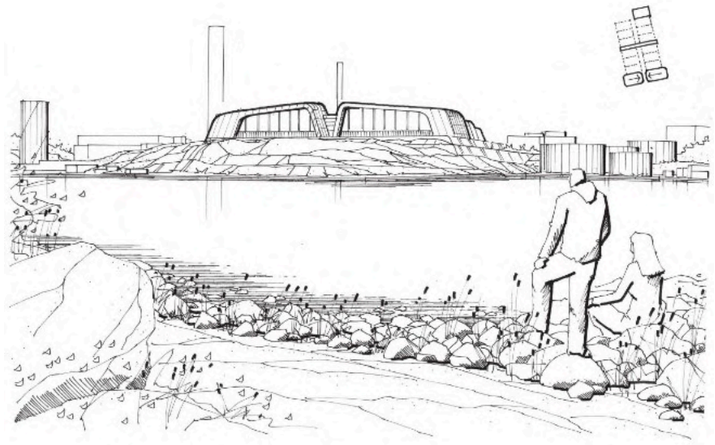
Skissarbete har genomförts för att pröva hur anläggningens gestaltning i form, volym och uttryck kan varieras inom de förutsättningar som platsen, detaljplanen och verksamhetens behov medger. Arbetet innebär att ett stort antal snabba handskisser tas fram parallellt, där olika formmässiga ansatser testas och jämförs, såsom graden av sammanhållning, sektionering och bearbetning av volymen. Prövningarna omfattar hur förändringar i form påverkar anläggningens läsbarhet, skala och relation till landskap, vattenrum och omgivande strukturer, samt hur olika gestaltningar kan tillämpas på hela anläggningen eller på enskilda delar.

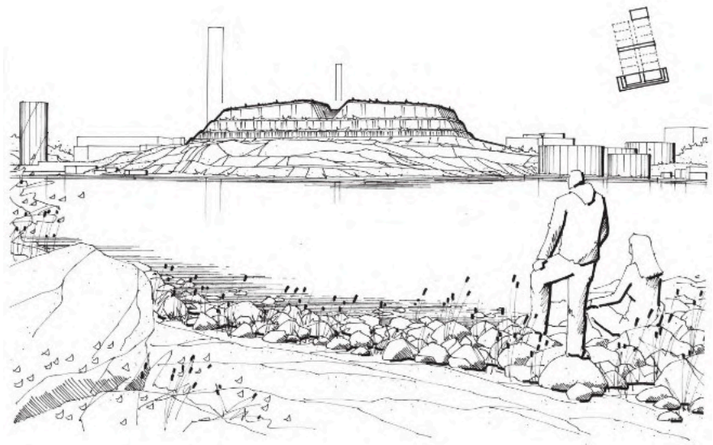

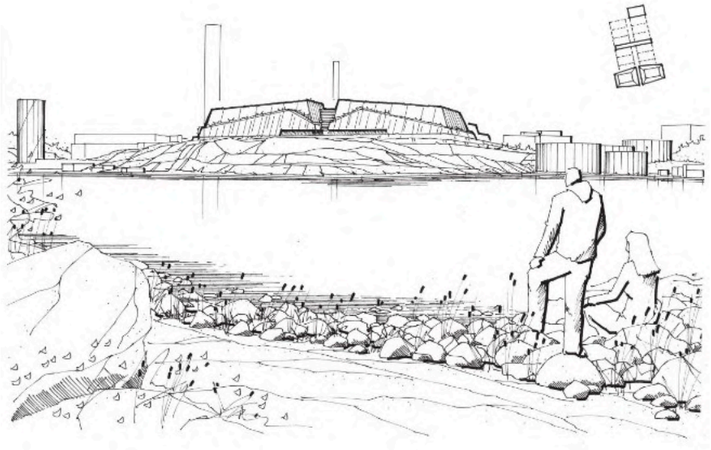

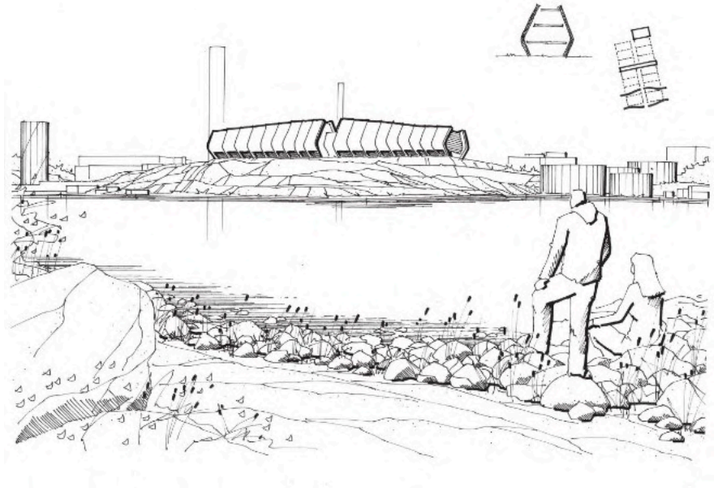

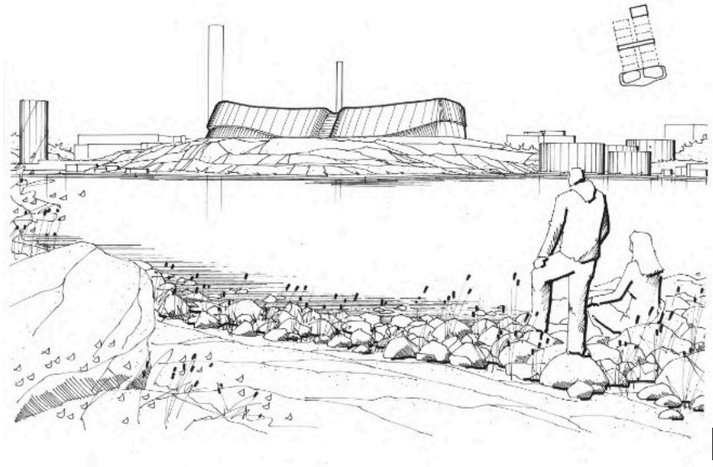

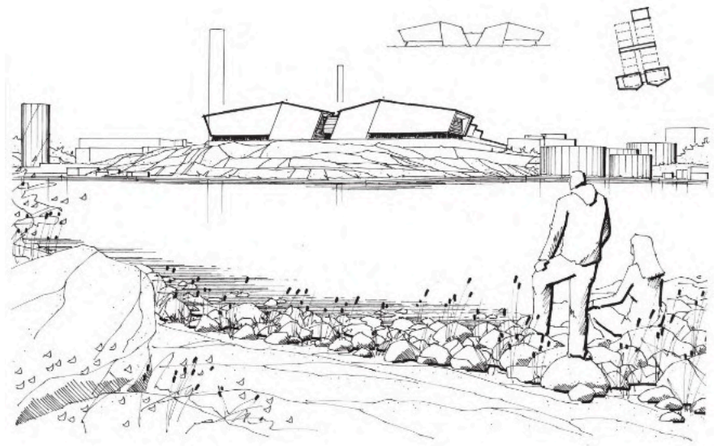

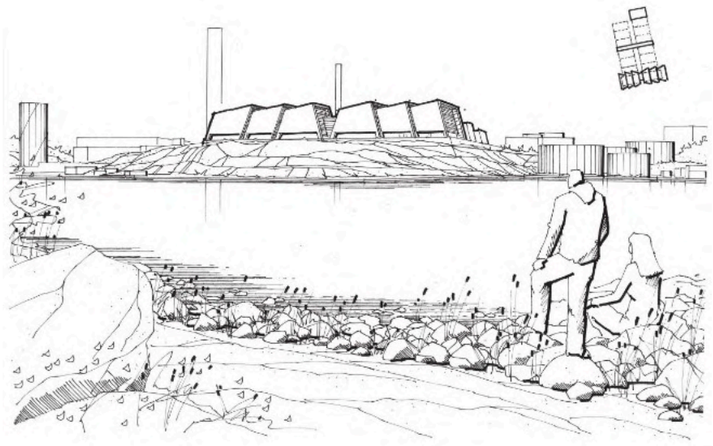

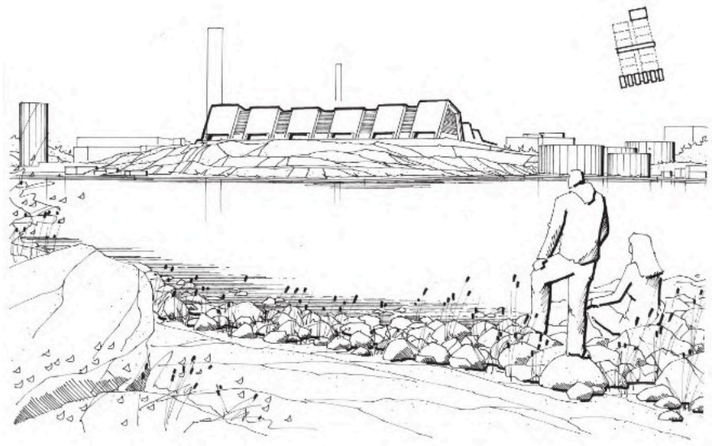

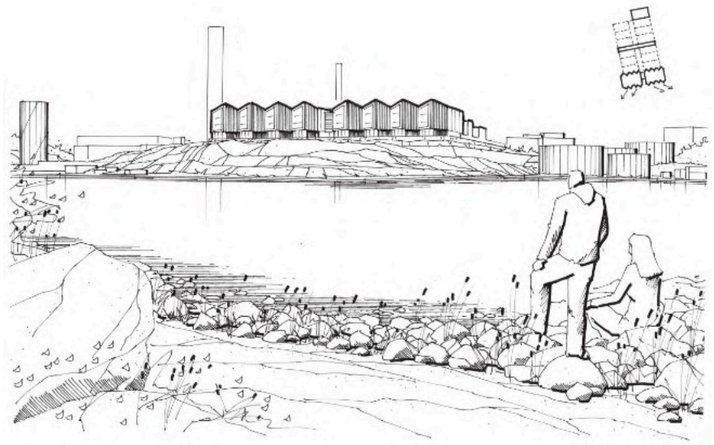

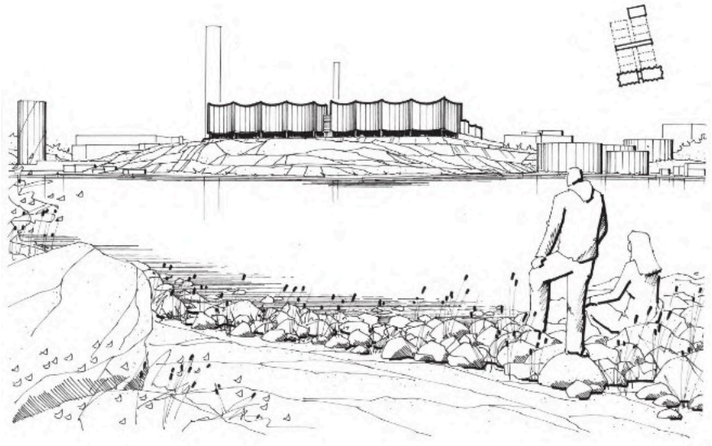
Skiss

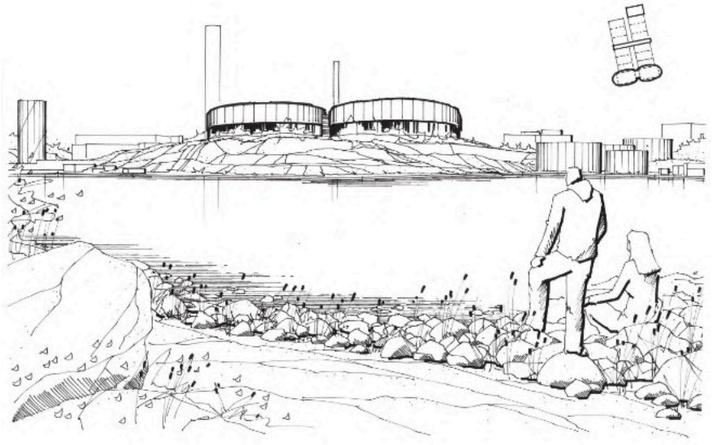

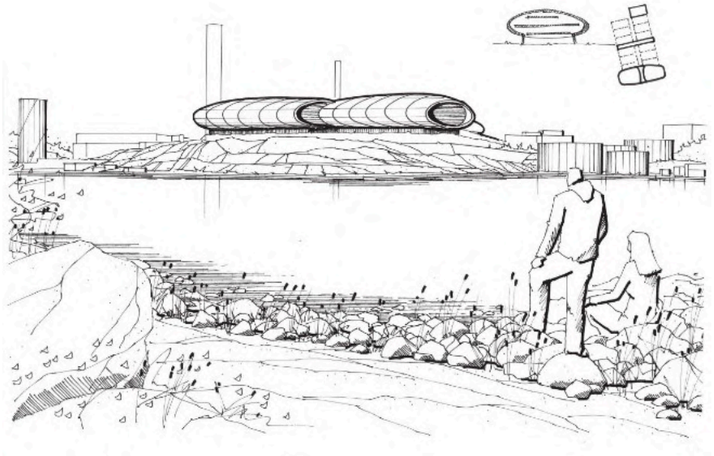

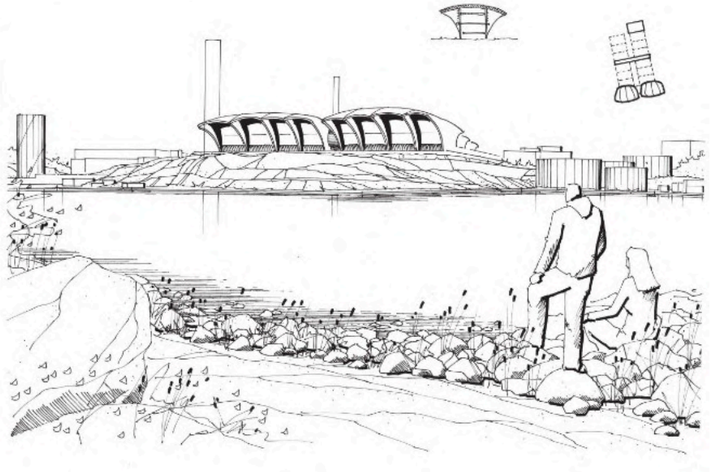

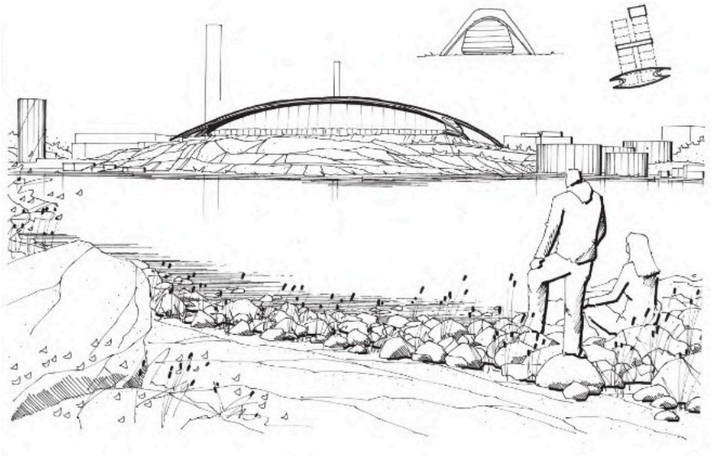

Utvärdering

Med stöd i de principiella volymstudierna blir det tydligt hur byggnadens placering, form och anpassning till platsen påverkar helhetsupplevelsen av anläggningen i både nära och fjärran vyer. Studierna visar hur olika volymförskjutningar, höjdsättningar och markanslutningar får konsekvenser för skala, läsbarhet och landskapsbild. I arbetet har volymprinciperna även prövats utifrån genomförbarhet och funktionella beroenden, där alternativ som innebär omfattande förskjutningar i plan, stora avsteg från befintliga processflöden eller ommöblering av tekniska funktioner bedömts som olämpliga. För dessa alternativ har inte eventuella visuella förbättringar vägt tyngre än krav på drift, logistik, processäkerhet och framtida utbyggnadsmöjligheter.

De aspekter som bedöms vara mest relevanta att föra vidare i det fortsatta gestaltningsarbetet är följande:

RELATION TILL MARK OCH TOPOGRAFI

- Anpassning till terrängens nivåer ger en mer förankrad och mindre dominerande volym.
- Placering ovanpå terrängen förstärker upplevelsen av tyngd och dominans.
- Bearbetade markmöten, exempelvis terrassering och slänter, påverkar hur skalan upplevs i landskapsrummet.

UPPDELNING AV VOLYMER

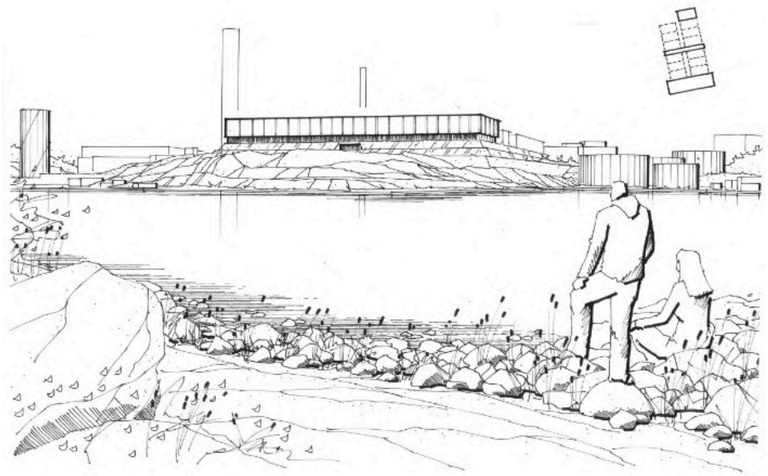
- Byggnadens skala hanteras i hög grad genom hur den delas upp eller hålls samman.
- Uppdelning i höjd, rytm och förskjutning minskar visuell dominans.
- Integrering av funktioner och installationer i huvudvolymen stärker läsbarheten.
- En tydlig volymstruktur ger en mer sammanhållen och begriplig anläggning.
- Tydlig koppling till funktion och konstruktion är avgörande för trovärdighet.
- Formuttryck utan koppling till funktion riskerar att upplevas otydliga och förstärka skalan.

LANDSKAPSBILD

- Dämpade och sammanhållna uttryck ger bättre samspel med omgivande landskap.

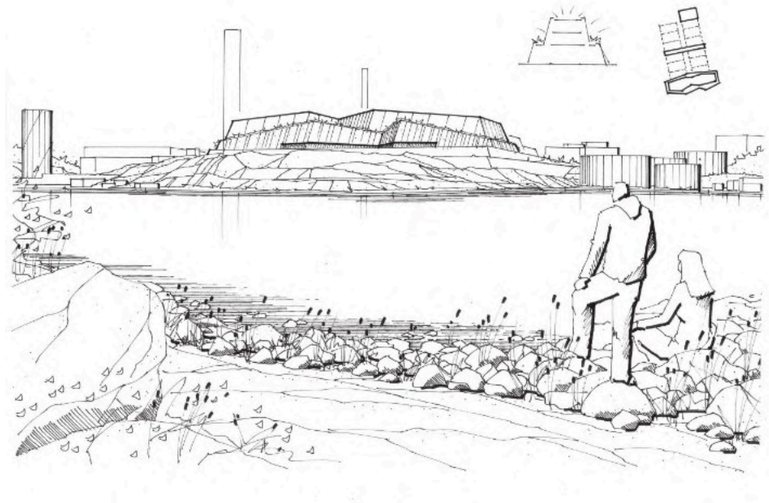
Ställningstagande volym

INRIKTNING FÖR FORTSATT SKISSARBETE

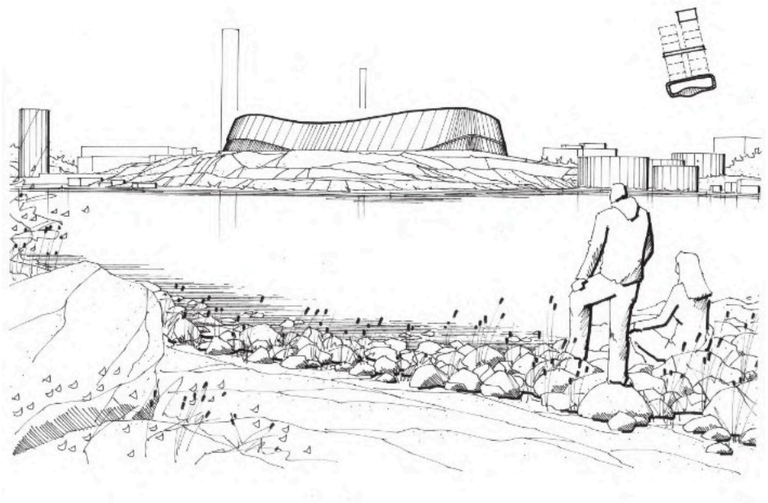
KONCEPT 1 MONOLITISK OCH MINIMALISM

- En tydligt sammanhållen och rationell grundform.
- Skalan hanteras främst genom fasadindelning, materialvariation och rytm snarare än genom stora volymförskjutningar.
- Ger god flexibilitet för att arbeta med olika material-strategier, skiktning och variation i uttryck över tid.
- Möjliggör ett tydligt verksamhetspräglat uttryck där byggnaden signalerar en rationell byggnadsfunktion.

KONCEPT 2 INTEGRERA OCH TERRASSERA

- Byggnaden följer eller förstärker markens nivåer och övergripande riktningar.
- Terrassering används som ett medel för att bryta ner den vertikala skalan och skapa en tydligare sektionell anpassning.
- Volymen upplevs som förankrad i platsen och kan läsas som en förlängning av landskapet snarare än som en fristående byggnad.
- Ger goda förutsättningar för att integrera grönska som en del av byggnadens uppbyggnad och möte med marken.

KONCEPT 3 DYNAMISK OCH ORGANISK

- Utgår från en organisk eller skulptural form.
- Kan ge anläggningen en tydlig identitet och fungera som landmärke i älvmynningens storskaliga rum.
- Möjliggör ett samspel mellan mjukare former, vatten, ljus och material som förstärker upplevelsen i fjärr-skala.
- Bygger en sammanhållen och formmässigt bearbe-tad volym som inte i samma utsträckning förutsätter sektionering eller uppdelning för att hantera skala, utan där helhetsformen i sig bär uttrycket.

Referenser

Referensbilder - Materialitet & Form

■ Referensbilder är ett effektivt verktyg för att beskriva arkitektoniska ambitioner och intentioner. De blir symboler och bilder att resonera kring och förhålla sig till i kommande gestaltande processer.

I analysen av platsen, dess historiska och nutida kontext, de kommande konsekvenser av byggnation samt anläggningens syfte som avloppsreningsverk har vi tagit fram en serie av referensbilder för att beskriva en inriktning för materialitet och form.

MATERIALITET
Materialval ska beakta anläggningens tekniska och klimatmässiga förutsättningar. Gestaltningen bör utgå från material som åldras väl och som kan bibehålla ett vårdat och sammanhållet uttryck över tid, med hänsyn till påväxt, missfärgning och framtida underhållsbehov. Materialen skall tåla att underhållas och vara lätta att underhålla.

Sten och vegetation
Den omfattande sprängningen medför tillgång till stora mängder sten. Flera anledningar talar för att nyttja stenen i byggnationen, där hållbarhet i form av transporter och masshantering är aspekter att beakta. Att aktivt arbeta med vegetation i kombination med sten skapar möjlighet att spegla och återskapa den omgivande naturliga faunan. Stenen kan även användas för att knyta an till platsens kulturhistoriska sammanhang, där sten-murar, ramper och andra markstrukturer från områdets hamn- och industrihistoria fortfarande är avläsbara i landskapet.

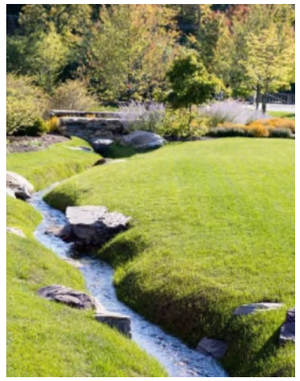
Plåt
Plåt är ett hållbart material ofta förknippat med industribyggnader. Behandling, kulör och estetiskt uttryck blir avgörande aspekter att beakta för att skapa arkitektonisk verkshöjd och kvalitet.

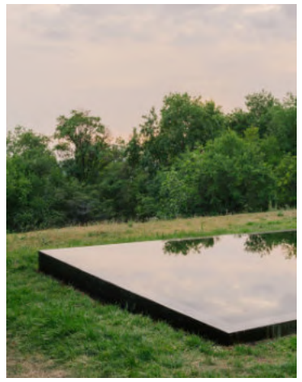
Glas
Glas är ett naturligt inslag i industribyggnader och används för att synliggöra processer och teknik. Precis som plåt kan glas bearbetas för olika uttryck; en väl gestaltad fasad höjer den arkitektoniska kvaliteten. Frostat glas föredras för ett jämnare, mer homogent utseende över dygnet. Glas kan också ge karaktär och djup samt skapa effekt i när- och fjärrskala, och vertikal indelning kan användas för att bryta ner skalan.

VATTEN

- Nya tillskott utformas som fortsatta årsringar där kopplingen till kretsloppet, vattnet och det omgivande landskapet tydliggörs och ges en gestaltad form.
- Elementet vatten bör vara en del av utformningen av det omgivande landskapet och kan vara en del av hanteringen av dagvattnet inom och i anslutning till reningsverket.
- Spåren av de rivna cisterna söder om märkesbyggnaden föreslås bli en del av utformningen för att synliggöra vatten samt att beskriva en del av platsens historia.

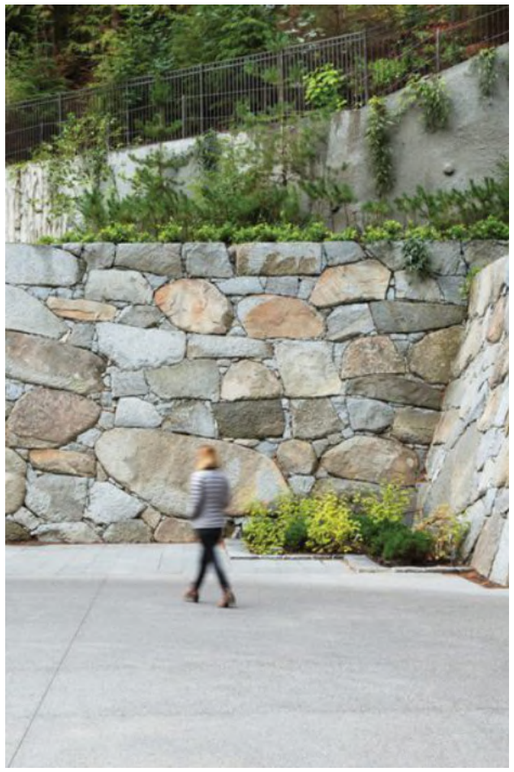

MARK, LANDSKAP, STÖDMURAR & VEGETATION

- Den omfattande sprängningen medför tillgång till stora mängder sten, som kan användas till uppbyggnad av stödmurar, terrasser och fasadmaterial.
- Sten som naturligt material skapar möjlighet att återbygga upplevelsen av berget för att skapa naturliga anslutningar i mark och landskap.
- I terrasseringen kan växter, buskar och träd planteras som speglar den naturliga faunan på plats som lövskog, tallar, ljung och gräs.
- På takytor kan även motsvarande vegetation adderas.

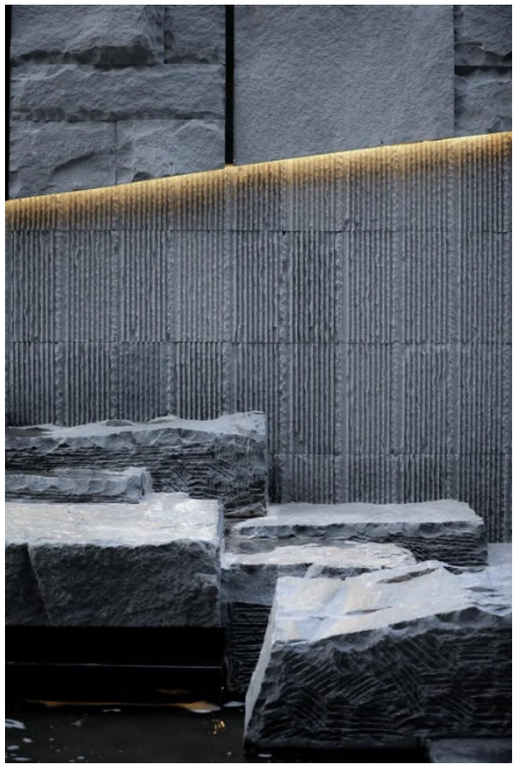

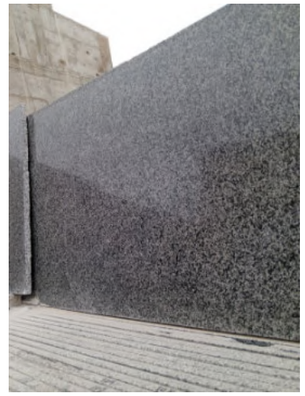

STEN

- Sten kan även appliceras på byggnaderna för att spegla omgivande landskap.
- Stenen kan bearbetas på flera olika sätt beroende på vilket uttryck som önskas både i när och fjärrskala.
- En slipad eller polerad yta ger en blänkande yta som skapar reflektioner och upplevs som ren i behandling av vatten. En polerad yta upplevs även mörkare än en huggen sten.
- En huggen sten ger ett grövre uttryck, mindre reflektioner och ett uttryck som matchar det naturliga landskapet.

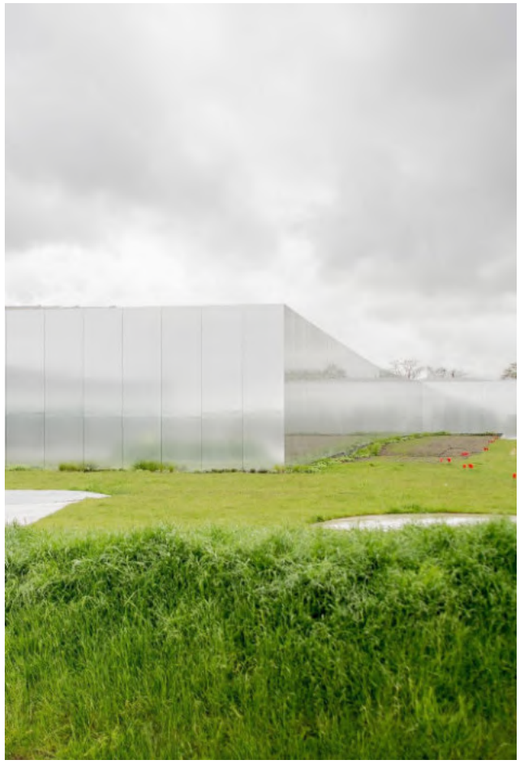
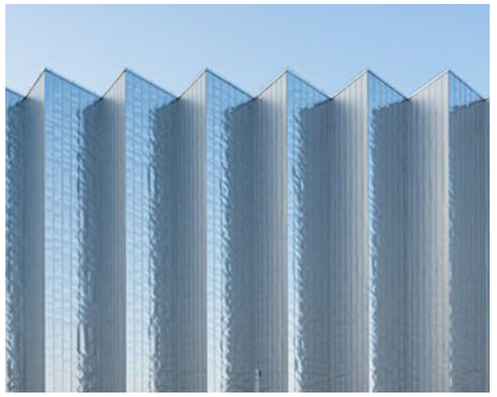
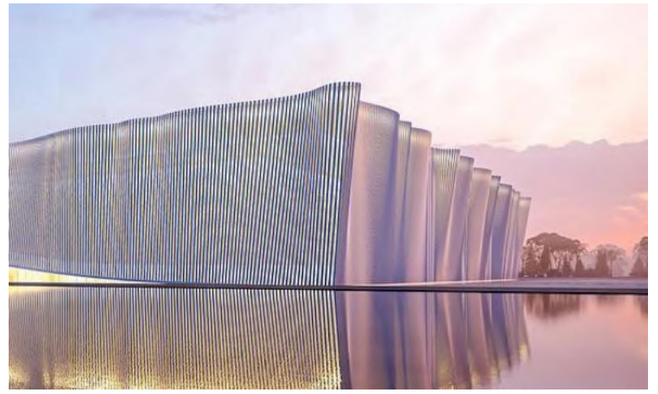

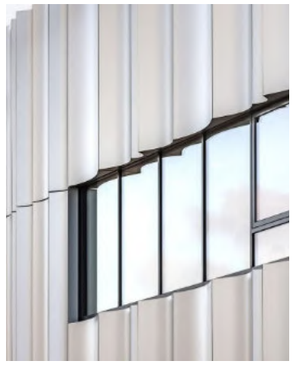

PLÅT

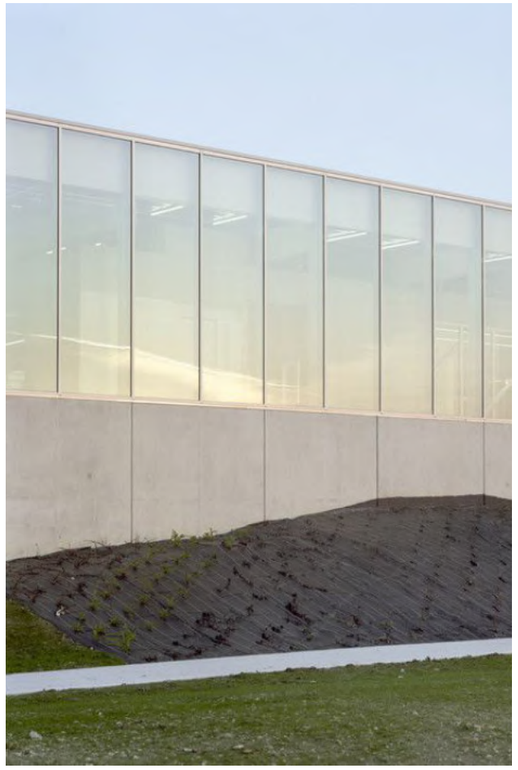
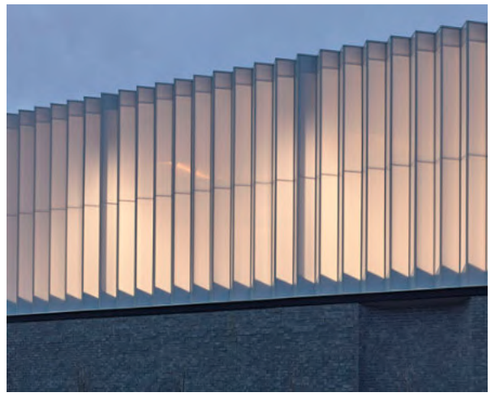
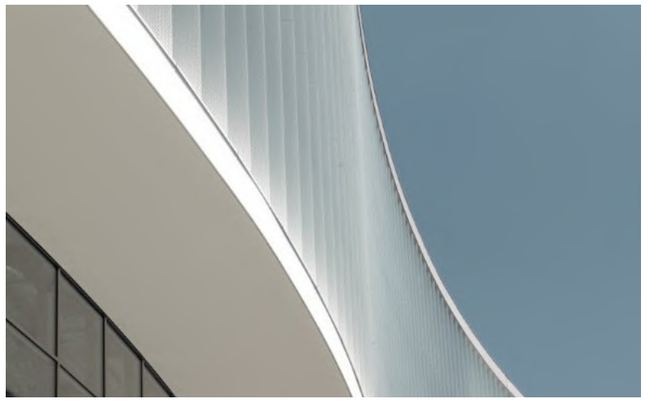
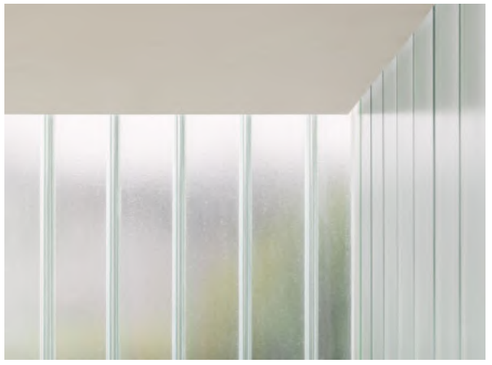
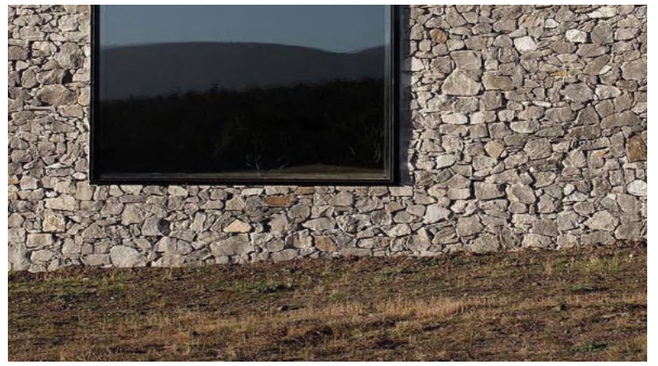
- Plåt är ett hållbart material och ett material som associeras med industribyggnader.
- Likt behandlingen av sten så kan plåt appliceras och bearbetas beroende på vilken övergripande effekt/uttryck man önskar för anläggningen.
- En borstad aluminium eller rostfri plåt ger ett rent utrryck i förhållande till vatten. Här kan uttrycket vara att minimera uttrycket till en homogen och monumental volym i landskapet.
- Plåten kan även utformas i syfte att ge byggnaderna karaktär och djup, för att skapa effekt på när- och fjärrskala. Djup kan även skapas genom transparens och perforering.
- Utformningen ger även möjlighet att bryta ner skalan, främst genom en vertikal indelning.

GLAS

- Glas är ett naturligt inslag på industribyggnader och kan användas för att synliggöra och tydliggöra processen och tekniken.
- Likt behandlingen av plåt kan glas appliceras och bearbetas beroende på vilken övergripande effekt/uttryck man önskar för anläggningen. En väl bearbetad och gestaltad fasad ökar den arkitektoniska kvalitén.
- Främst är ett frostat glas önskvärt. Ett frostat glas varierar inte lika mycket över dygnet och ger ett mer sammanhållet och homogent uttryck.
- Glas kan även utformas i syfte att ge byggnaderna karaktär och djup, för att skapa effekt på när- och fjärrskala.
- Utformningen ger även möjlighet att bryta ner skalan, främst genom en vertikal indelning.

TILLÄMPNING

Koncept 1 - Monolitisk och minimalism

Flygfoto / Fotomontage av anläggningen

Fotomontage från Röda sten

Fotomontage från Älvsborgsbron

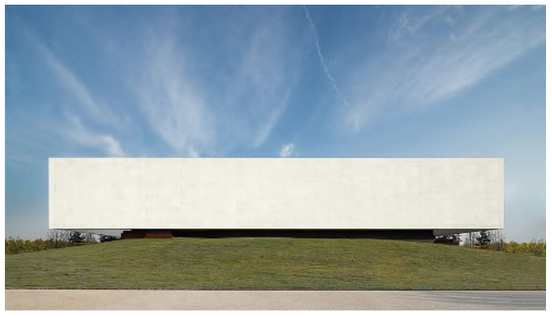

Fotomontage från Nya Varvet

KONCEPT MONOLITISK & MINIMALISM

- En monolitisk byggnad är en byggnad eller konstruktion som är gjord som en enda sammanhängande massa eller struktur, snarare än av många separata delar. Ordet kommer från grekiskans monolithos, där mono betyder en och lithos sten.
- För att beskriva utformningen av en monolit så upplevs den ofta som tung, monumental och sammanhållen, likt ett massivt block.
- Konceptet monolitisk kan även kompletteras med begreppet minimalism vilket kan beskrivas som ”mindre är mer”, med fokus på det absolut nödvändiga. Inga överflödiga dekorationer, ornament eller komplexa detaljer, utan formen talar för sig.
- Målsättningen är att genom enkla geometriska former uppnå en ren design och tydliga linjer där symmetri och balans är viktiga element.
- Naturligt och applicerat ljus kan med förmån användas för att framhäva rymd, djup och enkelhet.
- Volymer bör därmed upplevas som hela och enfärgade. Men även önskvärt att studera möjligheten till mer djupverkan i fasad, förslagsvis med en veckad yta för att minska den monumentala skalan i byggnaden.

Referensbilder

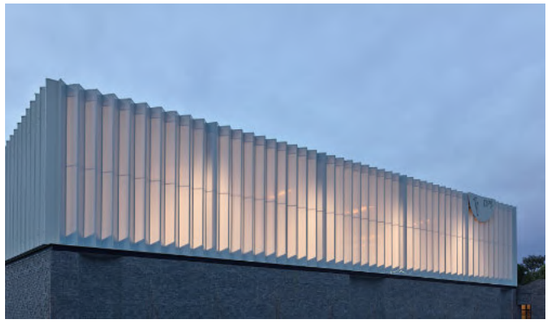

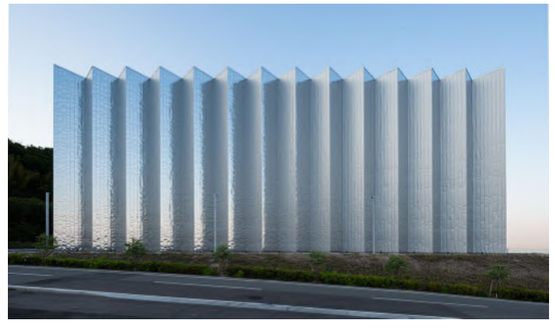

Koncept 2 - Integrera och terrassera

Flygfoto / Fotomontage av anläggningen

Fotomontage från Röda sten

Fotomontage från Älvsborgsbron

Fotomontage från Nya Varvet

KONCEPT INTEGRERA & TERRASSERA

- En integrerad byggnad blir en del av naturen, där byggnaden samspelar med platsens geologi, ljus, väder, topografi och tid. Arkitekturen underordnar sig naturen snarare än tvärtom.
- Byggnaden är utformad som en del av ett större landskap och en visuell upplevelse och verkar nästan “växa ut” ur landskapet, som ett uthugget stenblock i landskapet. Den försöker inte dominera naturen utan smälter in i landskapet för att bli en del av platsens dramaturgi.
- Gestaltningsprinciperna är ofta assymetriska i sin topografi och ger ett kraffullt och dramatiskt uttryck.
- Effekten av en terraserad byggnad kan upplevas som ett återskapande av berget.

Referensbilder

Koncept 3 - Dynamisk och organisk

Flygfoto / Fotomontage av anläggningen

Fotomontage från Röda sten

Fotomontage från Älvsborgsbron

Fotomontage från Nya Varvet

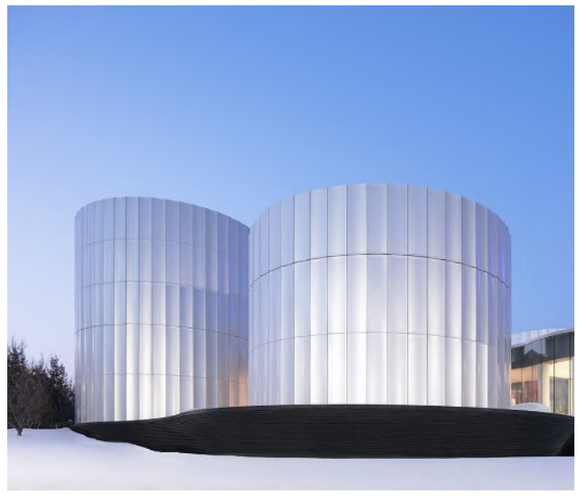
KONCEPT DYNAMISK & ORGANISK

- Konceptet dynamisk och organsisk syftar till att byggnaderna påminner eller inspireras av naturen som vågor/vatten, vind och de naturliga formerna från berget och landskapet. En upplevd känsla att byggnaden samspelar med platsen och dess omgivning.
- Målet är att skapa en känsla av rörelse och förändring, en illusion genom form och fasad.
- Material och ljus är viktiga element. Glas och metall med sina speglande och reflekterande kvalitéer kan bidra till illusionen av rörelse.
- Framförallt sandfilterbyggnaden har möjligheten att få en dynamisk och organisk form.

Referensbilder

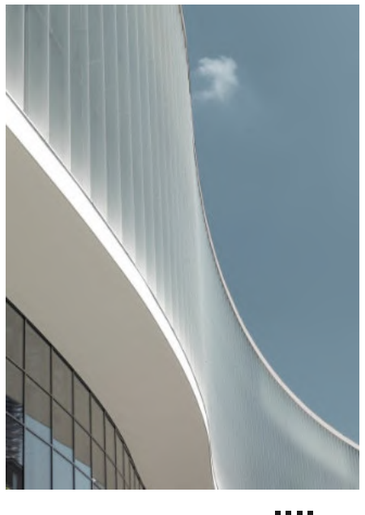

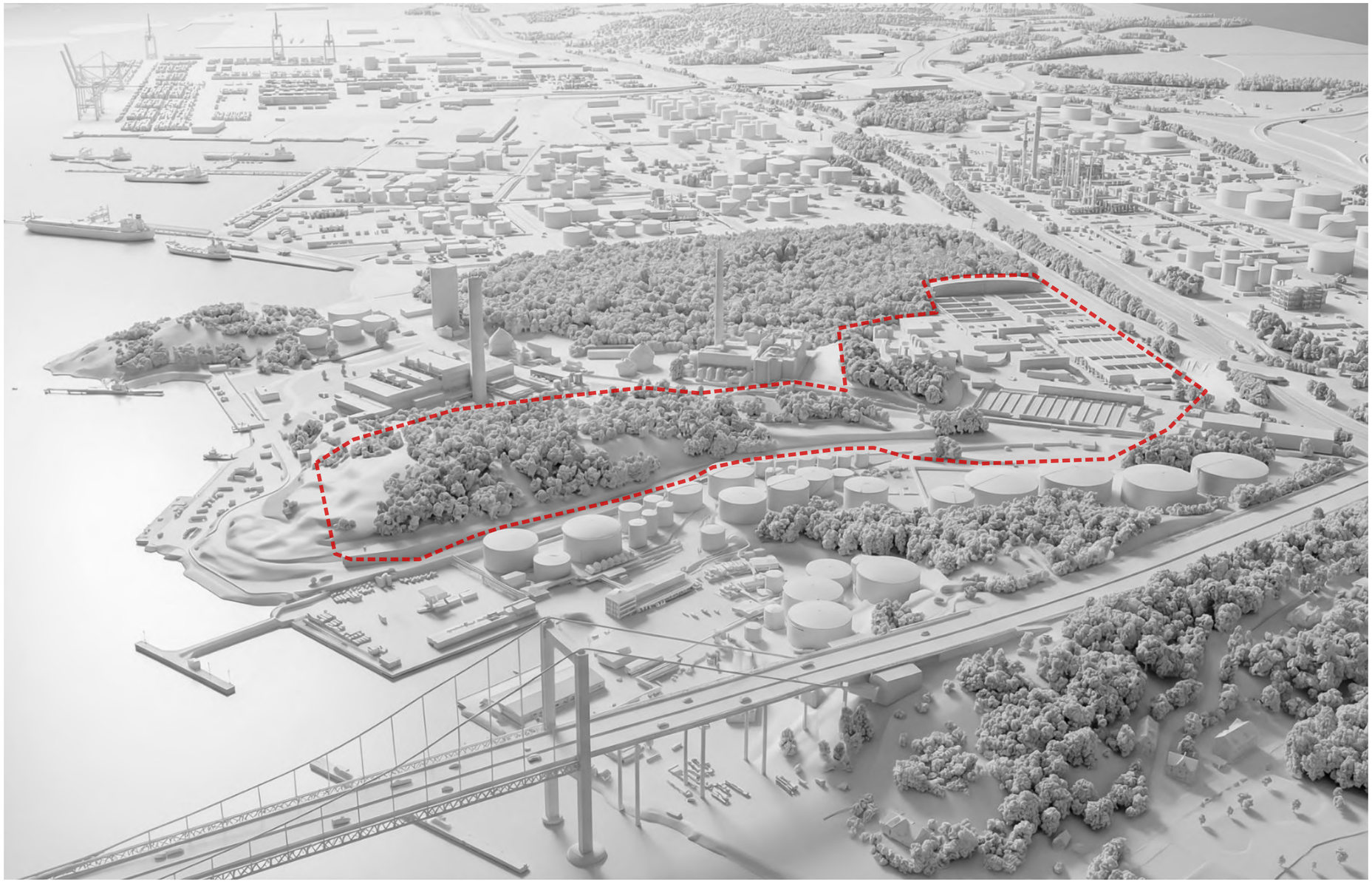

Gestaltningsprinciper

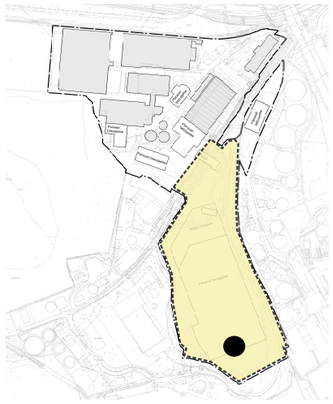
Gestaltningsprinciper

Med utgångspunkt i genomförd platsanalys, skissprocess och referensstudier har övergripande gestaltningsprinciper identifierats.

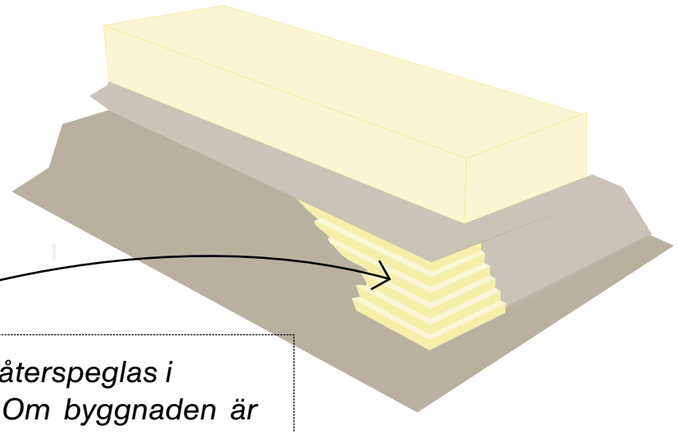
- Principerna ska fungera som stöd i fortsatt planprocess och genomförandeskede, utan att begränsa möjligheten till anpassning och vidareutveckling.
- Principerna är avsedda att fungera som inspiration och riktning för gestaltningen.
- Den mest exponerade byggnadsvolymen mot älvrummet har en särskild ställning. Volymens utformning ska bidra till en tydlig läsbarhet i landskapsbilden och fungera som referens för hantering av skala, material och uttryck inom anläggningen som helhet.

Gestaltningsprinciper

RYA 2A OCH
MÄRKESBYGGNAD

Konceptet för märkesbyggnaden bör återspeglas i terrasseringen av omgivande mark. Om byggnaden är tex organisk ska terrasseringen också vara organisk.

Zonen ska i möjligaste mån bevaras och återskapas som övergång mellan anläggning och omgivande landskap. Inslag av vatten kan användas för att förstärka kopplingen mellan byggnadens funktion, terräng och älvrum.

Genom att integrera delar av anläggningen i terrängen och placera betydande volymer under mark minskar den visuella påverkan i landskapsbilden.

Mötet med vattnet

Byggnad, mark och vatten ska utformas som en sammanhängande helhet, där slänter, stödmurar och vattenkontakter bearbetas med särskild omsorg. Material med reflekterande eller bearbetade ytor (t.ex. sten eller metall) kan användas för att förstärka kopplingen till vatten genom ljus, spegling och variation över tid.

Relation till landskapet

Zonen mellan byggrätt och Ryanäsvägen ska påverkas så lite som möjligt och i möjligaste mån bevaras och återskapas för att stärka landskapets kontinuitet. Genom terrassering och bearbetning av marknivåer kan anläggningen förankras i terrängen, samtidigt som inslag av vatten bidrar till en tydligare koppling mellan byggnad, landskap och älvrum. Naturliga material, särskilt återbrukad sten från sprängning, kan användas för att återskapa och förstärka upplevelsen av berget.

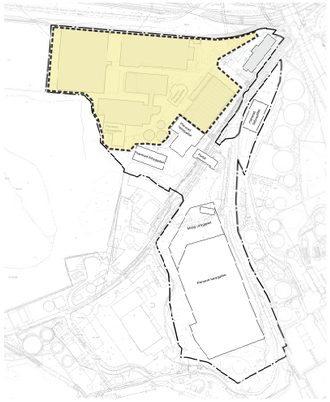
Skala och exponering

Byggnaden ska förhålla sig till älvrummets storskaliga sammanhang och befintliga landmärken. Skalan ska hanteras genom volym, materialvariation och fasadbearbetning snarare än enbart form.

Märkesbyggnaden

Ska ange en tydlig riktning för volym, material och uttryck och fungera som referens för hela anläggningen. Robust och långsiktig materialitet eftersträvas, med tydlig koppling till industriell karaktär och landskap.

Gestaltningsprinciper

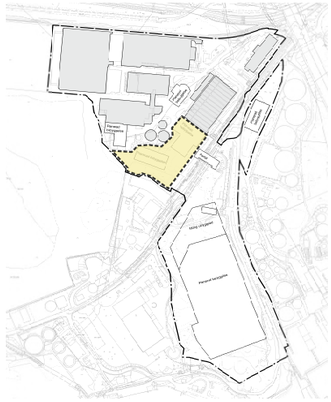
RYA 1

Process och struktur
Tillkommande byggnader ska ta sin utgångspunkt i anläggningens processer och tekniska logik. Funktion, konstruktion och verksamhet ges ett tydligt avtryck i byggnadernas form och uttryck.

Möte med Rya skog och Oljevägen
Mötet mellan anläggningen och det offentliga rummet kan bearbetas genom murar, vegetation och markgestaltning. Nya element kan inspireras av områdets industrihistoriska lager och bidra till ett tydligare och mer omsorgsfullt gränssnitt mot omgivningen.

Vattnet som identitet
Material, transparens och ljus kan användas för att synliggöra vattenprocessens roll i anläggningen. Glas och perforerade material kan bidra till att visa processer.

Nya årsringar
Tillkommande byggnader ska utveckla den befintliga anläggningen som en sammanhängande helhet där nya och äldre delar samspelar genom volym, material och struktur.

RYA 2B

Möte med Rya skog
Mark, vegetation och terrassering kan användas för att minska kontrasten mellan teknisk anläggning och omgivande landskap. Övergången mellan bebyggelse och naturreservat bör utformas med omsorg så att anläggningen upplevs som väl integrerad i sitt sammanhang.

Karaktär
Tillkommande byggnader bör utvecklas med utgångspunkt i det befintliga verkets industriella karaktär. Robust materialitet, tydlig struktur och väl avvägda proportioner bidrar till en sammanhållen produktionsmiljö där nya och befintliga delar upplevs som en helhet. Gestaltningen kan ta inspiration från vattenbyggnadskonst där teknik, konstruktion och vattenhantering samverkar i ett tydligt och sammanhållet arkitektoniskt uttryck. Funktionella anläggningsdelar kan ges en gestaltning som synliggör verksamhetens koppling till vatten och kretslopp.

Sammanhållen anläggning
Nya tillskott ska bidra till en tydligare helhet där gamla och nya delar upplevs som en enhet.

RYA 2C

Flexibilitet
Området utgör en framtida utvecklingsyta inom anläggningen. Gestaltningen bör därför utgå från robusta och långsiktiga principer som möjliggör förändring och vidareutveckling över tid, samtidigt som en sammanhållen helhet kan upprätthållas.

Skala
Ett maximalt utnyttjande av byggrätten innebär att byggnader inom området blir synliga i ett större landskapsrum. Utformningen bör bidra till en tydlig siluett som förhåller sig till älvrummets storskaliga strukturer och etablerade landmärken utan att konkurrera med dem. Byggnaderna bör samtidigt samspela med de närliggande silosarnas storskalighet och stödja den gestaltningsinriktning som etableras av märkesbyggnaden mot älvrummet.